

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТА ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА НАДІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Визначено економічну сутність депозитної політики як складової формування ресурсної бази банків України. Проаналізовано сучасний стан вітчизняного депозитного ринку. Досліджено вплив депозитної ресурсної бази на кредитні операції банку.

Аннотация. Определена экономическая сущность депозитной политики как составляющей формирования ресурсной базы банков в современных условиях. Проанализировано современное состояние отечественного депозитного рынка. Исследовано влияние депозитной ресурсной базы на кредитные операции банка.

Annotation. The economic nature of the deposit policy was defined as part of the resource base of banks under current conditions. The current state of the domestic deposit market was analyzed. The effect of the deposit funding base on the bank's credit operations was researched.

Ключові слова: банк, депозит, депозитна політика, вклади.

Для ефективного функціонування банківської системи необхідним є виконання її основної функції, а саме забезпечення розподілу фінансових ресурсів шляхом акумулювання грошових нагромаджень, доходів та збережень юридичних і фізичних осіб. Банки перетворюють їх у позичковий капітал, тобто в грошовий капітал, який переважно надається в позику власникам на умовах повернення за оплату у вигляді процентів. За таких умов депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати її реалізацію [1, с. 78]. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість банку.

Залучення ресурсів для банку є основою його діяльності, пріоритетним завданням, яке історично відіграє первинну і визначальну роль відносно його активних операцій. Вкладні кошти є найбільш вагомою частиною ресурсної бази банків, яка в кілька разів перевищує його власні кошти. Частка залучених коштів у різних банках коливається від 75 % і вище. Одним із пріоритетних напрямів стратегії розвитку діяльності банків та вітчизняної економіки в цілому на сучасному етапі є підтримка ресурсної бази банків на достатньому для їх ефективного функціонування рівні. При цьому дуже важливим залишається питання залучення оптимального обсягу депозитних ресурсів на оптимальний строк. Саме ці факти дають змогу стверджувати, що дослідження та вдосконалення депозитної політики банків є безумовно актуальними на сучасному етапі економічного розвитку [2, с. 55].

Банківська практика характеризується великим розмаїттям вкладів, депозитів і депозитних рахунків. Це пояснюється прагненням банків в умовах сегментованого висококонкурентного ринку найповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити їх заощадження та вільні грошові капітали на банківські рахунки.

Економічній сутності депозитної політики, її формуванню і напрямам удосконалення приділяється увага з боку вітчизняних науковців. Ю. Галіцейська [3, с. 56] акцентує увагу на завданнях депозитної політики, визначає фактори, які мають бути враховані під час її формування та здійснення. Могільницька М. П., Співак С. І. [3, с. 61] пропонують застосовувати певні рекомендації з метою збільшення депозитних ресурсів банків, також слід зазначити роботи В. Лагутіна, А. Мороза, М. Савлука, Р. Коцовської, В. Ричаківської [4, с. 160–170], які досліджували процес управління та контролю за депозитними операціями банку.

Питанням розробки теоретичних засад формування банківських ресурсів, одним з джерел яких є депозитні операції, приділяли достатньо велику увагу відомі українські вчені, серед яких: З. Васильченко, О. Дзюблюк, В. Кириленко, В. Лагутін, А. Мороз, М. Савлук, Р. Коцовська, В. Ричаківська, В. Стельмах, О. Лаврушин, Н. Шелудько.

Проте істотне підвищення ролі депозитної політики щодо підвищення стійкості і надійності економіки країни зумовлює необхідність подальших комплексних досліджень, особливо механізму взаємозв'язку кредитних операцій з ресурсною базою банків.

Метою даної статті є дослідження депозитних ресурсів банківських установ для визначення пропозицій щодо підвищення ефективності їх депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції на грошово-кредитному ринку України.

Підґрунтям для реалізації поставлених завдань є визначення сутності депозитної політики. Зміст депозитної політики проявляється в забезпеченні стабільності і стійкості банківської установи, її рентабельності, ліквідності та надійності, а також адекватності її діяльності потребам клієнтів [3].

Розглянувши різноманітні погляди науковців із приводу цього поняття, доцільним є зазначити найбільш змістовне: депозитна політика становить комплекс заходів банку з формування портфеля депозитних ресурсів, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення конкурентних позицій на даному сегменті ринку і забезпечення стійкості і надійності ресурсної бази [1]. Для ефективного проведення депозитної політики необхідна чітка послідовність дій з приводу її розробки та функціонування.

Специфічність депозитних операцій полягає у визначальній ролі клієнта банку, який самостійно приймає рішення щодо виду та величини депозитного вкладу. Тобто саме клієнт вирішує, яку частку своїх доходів він може спрямувати на заощадження. Виходячи з цього, заходи впливу на поведінку потенційних вкладників в умовах конкурентної боротьби за клієнта мають зайняти вагоме місце в процесі розробки та реалізації депозитної політики банку.

Водночас, високо оцінюючи наукові здобутки та накопичений практичний досвід з даної проблематики, слід зауважити, що в умовах остаточного подолання банківської кризи існує необхідність активізації комплексних досліджень механізмів залучення коштів у вигляді депозитних ресурсів та ефективного їх використання.

Слід зазначити, що депозитні операції банків класифікують за різними ознаками [2], при цьому будь-який банк формує власну структуру депозитів, яка є для нього найбільш прийнятною. З огляду на це, аналіз структури залучених клієнтських коштів банку в умовах конкуренції за грошові ресурси має першочергове значення для управління банком. Якість залучених ресурсів виявляється, насамперед, у їх стабільності. І чим більшою є частка стабільних ресурсів, тим, звичайно, вищою є ліквідність. Структура залучених клієнтських коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Клієнтські кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку [3].

Перед тим, як перейти до аналізу депозитних операцій вітчизняних банків, варто підкреслити, що коливання динаміки зростання та зменшення заощаджень клієнтів банку завжди адекватні динаміці економічного зростання або падіння. Зокрема, аналіз темпів зростання обсягів депозитів у банках України свідчать про те, що фінансова криза 2008 року стала причиною падіння економіки і, як наслідок, зменшення обсягів депозитів у банківській системі. При цьому, девальвація гривні суттєво прискорила темпи відтоку депозитних ресурсів із банківської системи.

Стабілізація ситуації протягом 2009 – 2011 років сприяли зростанню обсягів депозитних ресурсів у банківській системі України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів депозитів в Україні у 2007 – 2012 роках [5]

Показники	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік (10 міс.)
Депозити, залучені депозитними корпораціями, млн грн	283 875	359 740	334 953	413 851	491 756	534 280
темп зростання (%)	152,7	126,7	93,1	123,6	118,8	109,2
у тому числі: у національній валюті, млн грн	192 297	201 835	173 091	239 918	280 440	298 728
темп зростання (%)	167,0	015,0	85,8	138,6	116,9	106,3
у іноземній валюті, млн грн	91 577	157 905	161 862	173 933	211 316	235 552
темп зростання (%)	129,3	172,4	102,5	107,5	121,5	113,2

Будь-який банк розробляє власну стратегію і тактику залучення депозитних коштів. З огляду на це структура та обсяги депозитів у банках суттєво відрізняються. Аналіз інформації, наведеної у табл. 2, показує, що серед 10 найбільших банків України безумовним лідером є "Приватбанк". Другу та третю позицію займають два державних банка – "Укрексімбанк" та "Ощадбанк".

Динаміка обсягів депозитів 10 найбільших банків України у 2008 – 2012 роках, млн грн [5]

Банки	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік (10 міс.)
"ПриватБанк"	57 088	49 835	75 183	91 842	103 150
"Укресімбанк"	18 576	19 425	27 332	31 682	34 069
"Ощадбанк"	17 197	24 524	24 421	38 585	37 143
"Райффайзен Банк Аваль"	27 241	27 668	28 342	27 635	27 624
"Укрсоцбанк (UniCredit Bank)"	14 271	12 340	15 337	17 708	17 219
"Промінвестбанк"	15 024	14 593	19 482	16 507	13 814
"ВТБ Банк"	5 049	5 170	8 085	11 939	11 472
"ПУМБ"	7 452	5 765	8 003	20 094	17 604
"УкрСиббанк"	16 862	14 149	17 867	20 701	18 785
"Альфа-Банк"	19 148	7 421	9 653	12 174	14 435

Щодо інших фінансових установ – "ПриватБанк", "ПУМБ", "Альфа-Банк", "Укрсоцбанк (UniCredit Bank)", "Промінвестбанк" та "УкрСиббанк", то коливання обсягів депозитних коштів, на думку автора, свідчить про нестійку позицію цих банків на ринку депозитних послуг.

Аналізуючи загальні обсяги депозитних ресурсів банків, варто зазначити, що ці показники не дають повної картини щодо конкретних депозитних програм окремих банків. Тому для отримання більш детальної інформації слід розглянути діяльність ПАТ "ВТБ Банк" та ПАТ "Укрсоцбанк (UniCredit Bank)" у сфері залучення депозитних ресурсів.

Можна зазначити, що депозитні програми ПАТ "ВТБ Банк" є ефективними, а позиція на ринку депозитних послуг – високою. У загальному обсязі депозитів переважають кошти юридичних осіб (крім 2009 та 2010 років), більша частина яких розміщена на строкових рахунках.

Щодо діяльності ПАТ "Укрсоцбанк", то цей банк має середні показники діяльності на ринку депозитних послуг. Характерним для нього є переважання депозитних вкладів фізичних осіб над вкладами юридичних осіб, що свідчить про високий рівень довіри до банку з боку пересічних громадян. Далекі не кожний банк в Україні має такий високий показник довіри населення.

Аналіз депозитних програм ПАТ "ВТБ Банк" та ПАТ "Укрсоцбанк" показує, що у ПАТ "ВТБ Банк" діють такі депозитні програми для приватних осіб: депозит "Класичний"; депозит "Цільовий накопичувальний план"; депозит "Пенсійний"; депозит "Дитячий"; депозит "Зручний"; депозитна картка "Скарбничка"; вклад до запитання [6].

Отже, аналіз тенденцій, що спостерігаються у практиці залучення тимчасово вільних коштів клієнтів банку на депозитні рахунки, та проблем дає можливість визначити напрями підвищення ефективності проведення депозитних операцій вітчизняними банками, серед яких:

надання клієнтам широкого спектру послуг, що сприятимуть мінімізації витрат часу для них;
застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування (NOW-рахунки);

упровадження новітніх банківських технологій та покращення за рахунок цього якості обслуговування клієнтів;
залучення кваліфікованих спеціалістів зі знанням психології для більш продуктивної роботи з клієнтами;

проведення маркетингового аналізу ринку депозитних послуг із метою виявлення кола потенційних клієнтів, врахування їх інтересів та задоволення потреб у сфері депозитного обслуговування;

розробка ефективної процентної політики, яка є основним мотивуючим чинником у процесі вибору банку клієнтом;

розповсюдження реклами, яка б містила достовірну інформацію про умови залучення вкладів з метою формування довіри у потенційних клієнтів;

забезпечення високої надійності збереження залучених банком коштів;

активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;

розширення спектру строкових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, що перебувають на рахунках підприємств;

розповсюдження практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади з огляду на те, що вони є найстійкішою частиною мобілізованих банком ресурсів.

З метою забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозитні рахунки доцільно спростити режим функціонування відповідних рахунків, а саме порядок зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків. Варто більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на депозитах.

Література: 1. Бюлетень НБУ. – 2013. – № 12(237). – С. 78. 2. Банківські операції : підручник / за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ "Економічна думка", 2009. – 696 с. 3. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко – К. : Знання, 2008. – 318 с. 4. Вареник В. А. Основні аспекти депозитного формування капіталу банку / В. А. Вареник // Науковий вісник. – 2007. – № 17 (6). – С. 167–170. 5. Річна фінансова звітність за 2008 – 2011 рр. ПАТ "Укрсоцбанку" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uni_credit.com.ua/individual_annual_reports/download/2/f.file/. – Назва з екрану. 6. Річна фінансова звітність за 2008 – 2011 рр. ВАТ "ВТБ Банк" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vtb.com.ua/about/information/fin_report/2008_VTB_Stat_Report_v5.Doc. – Назва з екрану. 7. Маслова Н. О. Актуальні проблеми та перспективи депозитної діяльності банків на ринку роздрібних послуг [Електронний ресурс] / Н. О. Маслова, О. І. Песляк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part1/8.pdf. – Назва з екрану. 8. Біда М. Поняття й особливості договору банківського вкладу (депозиту): цивільно-правова сутність і підходи / М. Біда // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 10. – С. 86–89. 9. Версаль Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України / Н. І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 89. 10. Волосович С. Особливості розвитку страхування депозитів кредитних спілок в Україні / С. Волосович // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 83.